

K. KJØLLER (KØBENHAVN):

HVAD HAR ARGUMENTATIONSVIDENSKAB OG SPROGVIDENSKAB MED HINANDEN AT GØRE?

1. Formålet med videnskabelig aktivitet er at udforme og afprøve teorier, dvs.

- 1) at definere nogle begreber,
- 2) hvormed der formuleres nogle påstande (regler),
- 3) som kan anvendes/konkretiseres på nogle fænomener, således at reglernes sandhed/falskhed kan sandsynliggøres.

Formålet med at udforme og afprøve teorier er at blive bedre i stand til at

forstå,
forklare,
forudsige,

evt. forandre (forbedre)

processer og forhold inden for det pågældende fænoménområde.

Kronologisk betragtet er de videnskabelige aktiviteter som danner, opretholder, ændrer en videnskab, følgende:

- A. indlevelse i området, ophobning af iagttagelser/erfaringer
- ↓
- B. definition af begreber, formulering af regler
- ↓
- C. opstilling af hypoteser ad hoc = forudsigelser; deduktion ud fra reglerne (i B)
- ↓
- D. kontrol af hypoteser/forudsigelser = analyse af materiale.

Teorisvage videnskaber befinder sig især i fase A og B. Ofte forsvares de som en særlig form for videnskab: de er heuristiske eller taksonomiske.

Teoristærke videnskaber befinder sig i faserne B, C og D.

Det er den generative grammatiks fortjeneste slagkraftigt at have demonstreret hvorledes den relativt teorisvage sprogvidenskab kan udvikles til en teoristærk videnskab. Den har demonstreret hvorledes nogle væsentlige, videnskabsteoretiske spørgsmål kan besvares med henblik på sprogvidenskaben. (I denne sammenhæng er det ikke væsentligt om grammatikken så bør udformes som en generativ syntaks, en generativ semantik eller en anden form for aksiomatisk system.)

2. Enhver teori bygger på forenklinger af en kompleks virkelighed.

Det forskningsområde som man bredt kan kalde 'menneskets adfærd i gruppen' og som dækkes af humaniora og samfundsvidenskaberne, er det særligt vanskeligt at forenkle og idealisere. Dels er der så umådeligt mange faktorer at tage hensyn til. Dels har (nogle af) objekterne bevidsthed, og kalkulerer deres handlinger bl.a. ud fra antagelser om andre objekters kalkulation af deres handlinger. Hvor er sådan noget som fysik på denne baggrund let at have med at gøre!

Hvordan skal man gribe udforskningen af dette område an?

Et godt bud er efter min mening sprogvidenskaben, mere præcist: sætningssyntaksen.

Her finder man et område for menneskelig handlen som er

- a) velafgrænset (grammatiske sætninger),
- b) relativt let at teoretisere over, bl.a. fordi der findes et notationssystem for det; dette gør det relativt let at håndtere.
- c) relativt let at formalisere, derfor er det også relativt let her at præcisere teoretiske/beskrivelsesmæssige problemer af generel socialvidenskabelig art.

Studiet af sætningen = studiet af et specielt område for menneskelig/social handlen; en grammatisk sætning er en gyldig norm for en handlesekvens. Men selv om dette område er specielt, så må de grundlæggende regeltyper til beskrivelse af menneskelig adfærd, også findes her. Sætningssyntaksen kan altså bruges som murbrækker for socialvidenskaben.

3. Hvordan udmøntes betragtningerne ovenfor når opgaven er at opstille en argumentationsteori?

De handlinger (helt præcist: de handletyper) som en sætning består af, må svare til leddene. Der er andre måder hvorpå sætningen kan betragtes som en sekvens af handlinger, men jeg vil her gå ud fra leddene som sætningens interne handlinger.

Ifølge gængs transformationsgrammatisk opfattelse (her gengivet i barbarisk form) så er overfladesekvensen deduceret fra en dybdesekvens som består af én eller flere atomare sekvenser. De atomare sekvenser dannes af nogle phrase structure-regler, hvor venstresiden er ét symbol som udfoldes på højresiden.

Når disse tanker skal udmøntes på argumentationsfænomener, så må vi betragte et argument som en handling i en sekvens af

handlinger. Og for at gøre rede for overfladesequenser må vi have nogle antagelser om de atomare sekvenser.

Da et argument kun fremføres når modtageren har afvist (eller forventes at afvise) noget, så er det første man må gøre rede for, de atomare sekvenser hvori handlingen afvisning (og accept) kan indgå. Først herefter kan argumentets placering i sekvensen angives.

Et eksempel (jeg må henvise til min Mod en argumentations-teori København 1978, s. 45-64 for en mere grundig redegørelse):

1A: beordrer: refereres til B; prædiceres en fremtidig handling H;

2B: accepterer;

3B: udfører H;

4A: belønner;

Dette er et eksempel på en atomar sekvens, et atomart sprogspil. Tallene yderst til venstre markerer handlingernes nummer, bogstaverne A/B markerer hvem der udfører handlingen; dernæst følger betegnelsen på sproghandlingstypen, eventuelt fulgt af krav til propositionen (her: efter 'beordrer'). Af indlysende praktiske grunde skrives sekvensen oppefra og ned, og ikke fra venstre mod højre.

Hvis nu 1A afvises, og A fremfører et argument for 1A, så må det beskrives således: hvor der ovenfor stod '2B: accepterer', får vi nu indlejret (embedded) en argumentsekvens:

1A: beordrer; [thesis = det der skal argumenteres for]

B: accepterer;

2B: afviser;

3A: afviser;

4A: påstår; [argument]

5B: accepterer;

6A: beordrer; [genfremførelse af thesis]

7B: accepterer;

8B: udfører H;

9A: belønner;

Sekvensen 2B-7B er her indlejret i det atomare ordre-sprogs spil vi så på ovenfor; og hele denne indlejrede sekvens med sit argument (4A) og sin genfremførelse af thesis (6A), tæller som en accept (i dette eksempel - argumenter kan naturligvis også afvises).

--- Dette var ét eksempel på hvorledes sprogvidenskabelige beskrivelsesprincipper kan anvendes i forbindelse med argumentationsvidenskab. For mig at se er det ikke bare en stor fordel at være inde i problemerne omkring beskrivelsen af sprogets syntaks, når man skal i gang med de langt større problemer der er med en beskrivelse af argumentationers syntaks. Det er en nødvendighed. Der findes så vidt jeg kan se, ikke andre veje.

4. Et andet indlysende fællesområde for sprog/argumentationsvidenskab, er den semantiske analyse.

4.1 Dels analyse af de common sense-udtryk som dækker området, dvs. 'argument' med afledninger, 'begrunde' med afledning. Jeg vil ikke her skrive mere om dette, men blot understrege at denne analyse ikke er noget man kan foretage eller kan lade være at foretage. Den skal foretages. Enhver videnskab bygger oprindeligt på common sense-begreber, som så i løbet af den videnskabelige proces raffineres; dette sker som et ledsagefænomen til arbejdet med at formulere og afprøve stadig mere dækkende regler for området.

4.2 Dels semantisk analyse af ord som nødvendigvis, almindeligvis eller ofte bruges når "almindelige mennesker" udfører aktiviteter inden for området (her: når de argumenterer/begrunder). Blandt disse ord vil som regel findes de under 4.1 nævnte.

Et indlysende eksempel til illustration af den nære forbindelse mellem argumentationsvidenskab og sprogvidenskab, er en analyse af konjunktionen 'fordi'.

Hovedpointen i den traditionelle ordbogsanalyse er at 'fordi'-sætningen enten rummer årsag/bevæggrunden eller hensigten. Naturligvis er disse oplysninger ikke forkerte, men det kan med god ret betvivles hvor dækkende denne analyse er. Hertil kommer det åbenlyst problematiske i at rubricere de to nævnte betydninger som parallelle muligheder på samme niveau. En persons hensigt er også altid en årsag til handlingen; men en årsag behøver ikke være en hensigt: der findes andre årsager end hensigter. Altså:

I lyset af argumentationsvidenskabens opstilling af argumentationsformer og argumenttyper, kan en semantisk analyse af 'fordi'

disponeres således: Først en redegørelse for hvilke semantiske krav der altid må stilles til konteksten (her kaldet minimumskrav). Dernæst en redegørelse for hvilke kontekster 'fordi' ofte forekommer i (her kaldet maksimumskrav). Desværre er der her ikke plads til en detaljeret redegørelse, men nedenstående kan forhåbentlig give indtryk af hvorledes velkendte, etablerede størrelser i argumentationsvidenskaben (versaler til højre) kan udmøntes i den semantiske analyse. Bemærk hvorledes den faktor som spiller den dominerende rolle i den traditionelle ordbogsanalyse (ÅRSAG), her kun er én blandt mange andre, mindst lige så væsentlige faktorer.

Minimumskrav: Hvilke relationer skal gælde mellem helsætning (+ ledsætning) og ledsætning, for at 'fordi' kan være konjunktionel i ledsætningen?

*det regner, fordi Diogenes myrdede	}	RELEVANS (situationelle faktorer)
*S-toget kører, fordi blå er pænt		
*Sokrates er dødelig, fordi nogle mennesker er dødelige	}	LOGISK GYLDIGHED (situationelle faktorer)
*Sokrates er dødelig, fordi den dødelige Sokrates er et menneske (ringslutn.)		

Maksimumskrav: Hvilke relationer mellem helsætn. og ledsætn. forekommer ofte og indenfor hvilke brugsområder? Hvilke situationelle faktorer skal være tilstede?

jeg brændte fingeren, fordi jeg stak den ind i flammen	ÅRSAG
(diverse videnskaber)
jeg dræber ham ikke, fordi budet siger: du må ikke slå ihjel	DEDUKTIVT
han er god, fordi han kyssede mit barn	INDUKTIVT
han kyssede mit barn, fordi han er god	DEDUKTIVT
... fordi eksperterne siger det	EKSPERTARGUMENT
... fordi thesisfremsetteren er din overordnede	CHEF-
... fordi {Bjørn Borg} gør det/spiser det...
{unge i dag}	IDOL/REFERENCE-GRUPPE
... fordi thesisfremsetteren er en autoritet	AUTORITETS-
... fordi mange synes det samme/er enige heri	MÆNGDE-
... fordi det ellers går dig skidt	FRYGT-

... fordi du vil blive mere lykkelig/
tilfreds

LYKKE-

5. Hvis argumentationsvidenskab (bl.a.) er en del af lingvistikken, er al anden videnskab så ikke også en del af lingvistikken?

I lyset af 4.2 ovenfor, må svaret være joh. For så vidt enhver videnskab er en forfinelse af den omverdensforståelse som vores dagligsprog rummer, så vil enhver videnskab tage afsæt i en analyse af visse af dagligsprogets udtryk. De grundlæggende kategorier findes allerede i dagligsproget.